

վերյաց տարագրութեան , որ Յամանիեան աշխարհակալութենէն ՚ի վեր իրաւածինչ հարուած մը տուած է բոլոր քրիստոնեայ անունը կրողներուն , Քհատութիւնը վերադառն , նորէն յուսահատութիւնն եկաւ ապագայն վրայ , և քրիստոնեայ ժողովուրդներն անդառնալի կերպիւ դատապարաեալ կարծելով . անդադար իրենց աշքը Սրիւմաթից կոզմը կը զարձնեն , որպէս թէ յուսոյ և միտիթարութեան ամեն նշոյ հորիզոնին այն կողմէն միայն կրնայ ծագիլ :

Օսմանեան կառավարութիւնն ի՞նչ շահեցաւ այն կամաւոր թուիչները մերժելով, որք յաճախ քրիստոնեացներն իրեն կը ուղացընէին : Աւելի հասաւատ եւ զօրաւոր եղաւ, կայսրութիւնն իներքուստ տաւաւել ծաղկեալ եւ յարտաքուստառաւել անարկուեղաւ : Ըստ հակառակն : Եւ այսպէս պիտի ըլլոյ մինչեւ որ Տաճկաստանի մէջ տիրող ազգը չհասկընայ թէ իր փրկութեան մրակ հաւանակութիւնն է իրեն ոյժ տալիքնոր տարր մը վնասել, եւ իր շահերը ճշմարտութեամբ եւ անկեղծութեամբ մրացընել Օսմանեան երկրին միւս բնակչաց շահերուն հետ, փոխանակ բաժնելու՝ ինչպէս որ մինչև կիմանդա է . Քերջապէս լաւ համազուիլ թէ իրողութեան՝ ինչպէս նաեւ արդարութեան մէջ՝ շահերու հաւասարութիւնն հարկաւորապէս իրաւանց հաւասարութիւնն ալ կենթադրէ :

“ Արեւելց մէջ երկար ժամանակի
բնակած ըլլալուս շնորհիւ, հու ծագած
ինդիքներն օտար չեն ինձ, և Զեր վե-
հափառ ութեան բարեկամութիւնն ըս-
տակ է առ այս աշխատանքուն առ այս

« Վեհափառ Սուլթանն իր լոյդ համուր հավատակաց վրայ ունեցած գթովն և կիրաբիտինի սրուն առ իր բարձր մարդասիրութեան նոր ապացոյց մը առալու համար՝ որոշչեց մայրաքաղաքիս մէջ յանձնաժողով մը կարգել, որպէս զի նախ և առաջ կղզւոյն կրած վնասուց դարման տանելու ամենէն ազգու միջոցները քննէ, և յիշոյ իմաստուն փոխութեամբ ժողովրդեան իրաւացի պիտոյից համեմատ կզղ ոյն կառավարութիւնը կատարելագործելու միջոցները խորհի ճայց այս նուղատակին համնելու համար արժան էր կղզեցւոց վատահութիւնը վայելող երեւելեաց կարծիքը հարցընել : Ռւսակի Վ. Սուլթանն իր կառավարութեան առաջարկութեամբ հրամայած է եղեր կայսերական աւելչին որ անմիջապէս ընտրութեան մկանութելով իւրաքանչչիւրնահանգէ ըստ կարեւորութեան տեղւոյն՝ մէկ կամ երկու երեւելիներ ընտրութին և շուտով Կ. Պոլիս զրկութին, որպէս զի յանձնաժողովին պէտք երած աեղեկութիւնները տան, և կղզւոյն վարչական վերակազմութեան առաջարկութիւնը պատրաստուի : »

Աը կարծուի որ այս վարչական վերակազմութիւնը՝ Վիրիտի համար Սամսոնի պէս ինքնությունութիւնն մը կրնաց պարունակել։

Ասպելթ Տիւ Լովան լսազիրը ։ Տ.
Դրան այս աղասամկան գործը գովիճով
կըսէ .

« Հինչման համար միայն կրթութեան որ այս բազմօգուտ առաջադրութեան բարիքն ըստ ունի , փոխանակ բոլոր կայսրութեան ալ զայն տարածելու : Միայն կիրացինները նեղութեան մէջ ինկած չեն , որպէս զի անոնց վիշտերը զիսնալ պէտք ըլլայ դարձան մատուցանելու համար : Այսու քոր միջնիւ ցարդ իրենց վրայ լցուած չարիքն համբերութեամբ կը տանին , նուազ հոգածութեան արժանի են . . . : Յոդ պարզա-

Ազգական

ՎՀԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՓՐԿՈՒԹԻՒՆ

f

Ասկէ առաջ աեսանք որ մեր աղբային վիճակը ախտը էր, արդէն ասիւ-

Պայմաքաղաքին նորմնոտիք դադդես-
կան գետապան Պ, Պուրեի եղած ար-
տաքց կարդի մեծարանքը բաւական հե-
տաքրքրութիւն արթնչուց նաև առ օ-
գուտավառութիւն անբակալի ուղղութ ճառին
վրայ. Մօնիթօր լըագիլն իշխեալ ճառին
ամբողջ հրատարակած ըլլալու մեք ալ
ու բարեկարգ կամացակին:

Թարգմանել արժուն կը համարի՞ք .
• Ա ԵՀամառ Տէր :

“ Ա սակառ Տէր .
“ Իմ օգոսատիստ . Ա եհապետ ,
” Ա յանդ ն ի սաման առժան համարեց սիս

Եղանակներուն կայսրուն արժանա հաստից զիս | առար լը օյ զէ առ է դ է առ է առ

թով յօժարութեամբ և սրաի մաօք
կաշխատի իւլ ընթացքը բարւոքելու .
‘Ես ն է նաև ազգելու համար . Ինք
նահաւան յիմարութիւնը միշտ ետ կը
մնայ . Զինացիք իրենք զիրենք աշխարշ
հի առաջն ազգը կը կարծեն խելքի և
ճարտարութեան մասին , և իրօք ալա .
տեն եղաւ որ այնպէս էին . բայց ժայ
մանակին ընթացքը նոր ազգեր ու ժողովուրդներ յառաջ բերաւ , որք անեն
կողմանէ մեծապէս զարգացան ու ծագ .
կեցան , այնպէս որ Զինելին այսօր աննոնց
քով՝ առանց գիտնալու՝ յետին ասաի .
ճանի մը մէջ են .

Ուրիշն պահանջութիւն մը ճանշել
լը՝ ինչպէս անհատներսւ՝ նպյալքս և
աղդաց համար առաջին քայլափոխ մ'է
գեղ ՚ի բարելաւութիւն։ Զվահա-
տինք, այլ նոր առիթներ գտնենք մեր
թմրութիւնն ՚ի բաց թօթափելու, մա-
նաւանդ որ աշխարհ ամենայն սժափե-
լու վրայ է։ Բայց մեր ծանրացեալ աց
քերը մեր վիճակին վրայ աժդոհելով հը-
ռառմէական և բողոքական ազդակցաց
վիճակը շողշաղուն գոյներով թող չնկա-
տեն։ Քննենք անսնց ալ վիճակը և
տեմնենք թէ արդեօք ի՞նչ մեծամեծ
գերազանցութիւններ ունին մեր վրայ։
Սակայն հարկ կը համարինք կանխաւ-
սու յայտարարութիւնն ալ ընել, որ
մեր նախատակը հառմէական և բողոքա-
կան աղդացինները քննադատել չեն, այլ
սպարզապէս մեր մէջ շատաց ունաց-
սիստմունքը ցոյց տող։

Եւ նախ հառմէտականաց վայ իս
սելով՝ ի՞նչ կը տեսնենք անմեջ մէջ
թօղունք Ա ենեափիկի ու Ա իէննաց
վանքերը՝ որք Եւրոպայի ծոցը գտնուեց
լով մեծ պաշտպանութեանց ։ Չնորհիւ
և իրենց աշխատառութեամբ կրցած են
բարգաւաճիլ ։ Թողունք Վուրաստան
և Ռուֆայելեան վարժարանները, որոց
ինչպէս հասատուիլին արդէն յայտնի է
թօղունք նաև Լեբանանու Վնասնեան
հարց վանքը, որ թէպէտ առաջնոց շավ
երեւելի եղած չէ՝ բայց բաւական օգ-
տակար գանուած է ։ Վնասարկոյս ա-
սմէք մեծ պատիւ կը բերեն հառմէտական
ազգայնոց, մեք ատկաւին այն ատորիձան
բարեկարգութեան հասած վանքեր և
ուսումնարաններ չունինք, այս յայսնի
է ։ Բայց չունենալիուս պատճառն ալ
յայսնի է ։ Բայց արքենք :

Ղատին կղերը տասն գարեն աւելլ
կայ որ վանականութեան մէջմեծ փորչ
ձառւաթիւն ստացած է, մեծ ուխտել
և միաբանութիւններ հիմնած և առաջ
տարած է։ Հասմէական հայ կղերին
ալ բաւական եր լատինաց օրինակին
հետեւ իլ, անոնց պէս վանտկան կարգեր
ու կանոններ հաստատելով պահպայ
նութեանը պատկառ կենալ իրեն յու¹
ջազութիւնն առաջնովեալ եր, որովհետ
աւ լատին կղերին փայելած օգնութիւնն
ներն ու սբաշտուանութիւններն ինք ալ
կրնար փայելել։ Խոկ լուսաւորչական
կուսոն ու մասն ամ օրինակիներն ու պաշտ

կղներն ոչ սրայս այս օրբառազմութառ ու պաշտամանութիւնները չուներ, այլ և ազգին քաղաքահան գժիքադրութիւններէն իր վրայ ե՛ւած աղխառութիւնը փարատելու անհարուղ, բոլորովին անհարդ ու անկանոնութեան մէջ ինկած է. Ա հայ ե՞ւ մեր բոլը վաճիքերն, ու թ բարեկարգութիւն մայցնելու ջանկերն ստեղ ՚ի գերեւ ելած և այն ազգային պատուական հաստատութիւնները պարտարոյցներու ընտակրան դարձած են. Եղիշը միաձայն այս վիճակին անմիջական բարձումը կը պահանջէ, և արդէն կը երին ողջունի մասն ալ իրեն համամիտ է. ուստի մեր վաճիքերուն բարեկարգութիւնը ջանից հժամանակի ինդիք մ'է.

Եյս մասին հռոմեականաց առաւելութիւնը խստավաննելէ և մեր աղվաճերը բարեսթելու հաւանականութիւնները չեան անհնար չըլլալը առանելէ եան անցնինը ուրիշ կարեսը բարգարակութիւնը մէջ է.

Կննեատաներորդ գալու մէջ ազգերն
ու ժողովուրդները մի միայն՝ փառաւուոր
վանքեր ու առաւելկամնուազ գաստի-
տրակեալ կղեր մ'ունեցած ըլլալով յա-
ռաջադէմչեն կրնար սեպուիլ. Ազգ մը
անոնցմէ զատ ուրիշ ռչինչ նուազ կարեոր
պիտոյք ունի, այն է իր տղգային նիւ-
թական և բարոյական կեանքը, և այն
կեանքն իր ձեռօք անօրինելու իրաւուն-
քը, առանց որոյ՝ ազգ մը իր կենատու
ասպրներէն զսիուած է. Բայց երբ կը-
զերական չափազանցութիւնն այս կեան-
քը կը գրաւէ, ընկերութիւնը բարոյա-
կան թմրութեան մէջ կի յնայ, և բոլոր-
վն իր վիճակը մունալով յետադիմու-
թեան ազմին մէջ խրեալ կը մնայ. Ա-
պացոց. Գերմանիա, Գալլիա, Անգ-
լիա և Միացեալ՝ Սահանդները, ոք
աշխարհիս ամենէն յառաջադէմազգե-
րըն են, հռոմէական կղերին չափազանց
ազգեցութիւնն իրենց յառաջդիմու-
թեան արգելք համարելով, տապալե-
ցին և յառաջ գացին Խառլիա նոյն ազ-
գեցութիւնը թօթափիեց, և ահա նոր
զօրութիւն առնելով մեծ ազգ մ'եղաւ.
Խոկ Սպանիա և հարաւային Ամերիկա
կղերին ազգեցութեանը փաթթուե-
ցան իրբեւ փրկութեան խարսխի մը,

և օր քան զօր վար իջնալու վեսց են .
Այս աշ կարմանալի չէ . ընկերու-
թիւն մը քաղաքային կարգադրութեանց
պէտք ունի , զօր աշխարհականք աւե-
լի լաւ կրնան ընել քան թէ կղերը .
ուստի ելք ընկերութիւն մը . մի միայն
կղերական տեսչութեամբ կը կառա-
վարուի , այն քաղաքային կարգադրու-
թիւններին զուրկ մնալով յետագիմել
կ'սկսի , ինչպէս պատմութիւնն անծըլի-
ութեան հաջողականութեանէ .

თხლებ կերպար կապացու ցանե :
[1 1 է հռոմէ ական հայոց վիճակն
ալ . Հռոմէ ական հայը՝ ազգութիւնն
ու հասարակաց շահը մուցած է (հարկ
չկայ բաելու որ պատուաւոր բացառու-
թիւնները մէկ կողմէ կաւունունք), հը-
հռոմէ ականը պարզապէս կդերին ձեռ-
քը պաճուճապատանն մ'է, ազգութիւն
և ազգային գործ չունի, ոչ ալ այնպի-
սի գործեառ կը խառնուի, որպէս զի
գոհունակութիւն կամ գժգոհութիւն
գգայ . Իր կամքն ու գատաղութիւնը
կդերին տուեր է և կդերին իրեն համար
կը կամի և կը գատէ .] . Պապը նա-
խադահ մը կանուանէ, նախագահն ալ

Հասարակութեան բոլոր հոգեւոր ու
մարմնաւոր գործերը կը անօրինէ, Պա-
ւառներն առաջնորդներ կը զօհէ, և ա-
մեն ուղած անօրէնութիւնները կընէ .
անոնց գէմ գալ և գէմխօսիլն ամբա-
րըշութիւն է . իսկ Պատրիարք, աղ-
դային ժողով, ազգին իրեն գործերուն
խառնաւելու իրաւունքը, անոնց բոլորն
ալ ՚ի վաղուց վերցած են, և զարմա-
նալի՞ բան, Հռումէական հայը բոլորովմին
անզգայ գաւանալով՝ բնաւ չիմանար իր
վեճակը . Ահա այնքա՞ն կըերա կանու-
թիւնը զիենիք առանց սկզբունքի, ա-
ռանից ազգայնութեան ոգեւոյ, և առանց

Սյուն, այս մահատիպ վիճակին մէջ
պատուառոր բացառութիւններ կրնան
գտնուիլ, բայց ընդհանուր անզգայուշ
թիւնը զիրեհնք պատաժ է, Արևոյ ա-
զատամիտ ծշմարտախօս մը ժամանակ
ժամանակի իր ձայնը բարձրացընել, աղ-
զին իրաւանց պաշտպան կանգնիլ, կը-
զերական խնամմակալութեան պակսու-
թիւնները երևան հանել, բայց ո՞վ կը
լոէ այն բողոքներն ու զանգատները •
Ու ապաքէն ժօղովուրդին իր խիզճն ու-
կոմքը կղերին ձեռքն յանձներ է, բա-
ւոկան է որ այն իրեն տեղ գործէ և
նոք աւ անյարիք թմրութեան մը մէջ
ընկղմելով՝ կարծէ թէ կղերին ձե-
ռօք մեծ յառաջգիմութիւն կընէ, մին-
չեւ որ օր մ'այն կղերին շնորհիւ բատի-
նական ցեղերու հետ խառնուելով, իբ-
րև հայ Հաներիւոյթ ըլլայ աշխարհի ե-
րեսէն :

